

ТЮТОРСТВО В МОРАЛЬНІЙ КУЛЬТУРІ ОСОБИСТОСТІ

Світлана Подпльота

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького***Анотація:**

У статті порушено проблему впливу тьюторства на формування моральної культури особистості. Наведено визначення понять «моральність», «тьютор», «тьюторство»; розкрито зміст і завдання морального виховання; обґрунтовано роль і основні завдання тьюторів у системі морального виховання особистості; доведено зростання актуальності тьюторства в умовах європейського вектору освіти України.

Ключові слова:

виховання; моральність; тьютор; тьюторство.

Анотация:

Подплёта Светлана. Тьюторство в нравственной культуре личности.

В статье поднята проблема влияния тьюторства на формирование нравственной культуры личности. Приведены определения понятий «нравственность», «тьютор», «тьюторство»; раскрыты содержание и задачи нравственного воспитания; обоснованы роль и основные задачи тьюторов в системе нравственного воспитания личности; доказан рост актуальности тьюторства в условиях европейского вектора образования Украины.

Ключевые слова:

воспитание; нравственность; тьютор; тьюторство.

Resume:

Podpliota Svitlana. Tutorial system in moral culture of personality.

The article deals with the problem of the tutorial system and its influence on the formation of moral culture of personality. The definitions of the concepts "morality", "tutor", "tutorial system" are represented. The contents and tasks of moral upbringing are revealed. The role and main tasks of tutors are given in the system of moral education of personality. Relevance of the tutorial system is proved in the context of the European vector of Ukrainian education.

Key words:

education; morality; tutor; tutorial system.

Постановка проблеми. Сьогодні, як ніколи раніше, перед людством стоїть важливе завдання: виховати особистість зі сформованим здоровим світоглядом, міцною духовно-моральною позицією і здатністю до самостійного та свідомого здійснення власного вибору. Сучасний кризовий стан суспільства, поширення бездуховності, нестабільність життя, руйнування моральних цінностей, гуманістична криза – усе це суттєво впливає на найменш пристосовану частину суспільства – молодь. Тому необхідно забезпечити високий рівень розвитку особистості незалежно від того, у якій галузі їй доведеться працювати. Проблема духовно-морального виховання молодого покоління тьюторами в сучасній науці є найменш вивченою. Між тим, виховна функція такої системи освіти – найважливіша. Накопичений у педагогічній теорії та практиці провідних країн світу, наприклад Англії, досвід морального виховання учнів у навчальних закладах може слугувати належним підґрунтям для виконання відповідних завдань морального виховання в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема моральності має давню історію, починаючи з античності. Питання морального виховання цікавили таких філософів, як Піфагор, Платон, Аристотель, Сократ, Блаженний Августин, І. Кант, Декарт. Проблема виховання моральної особистості розглянута в роботах філософів (С. Анісімов, О. Дробницький, О. Лосєв, В. Плахов, Л. Сохань, А. Титаренко та ін.), психологів (Г. Балл, І. Бех, Л. Божович, М. Боришевський, Н. Власова, В. Демиденко, В. Додонов, О. Кононко, Г. Костюк, І. Краснобаєв, А. Маслоу, А. Мічерлік, К. Роджерс, Е. Фромм, С. Якобсон та ін.)

і педагогів (Ю. Азаров, В. Білоусова, О. Богданова, А. Бойко, Є. Ільїн, Б. Кобзар, О. Киричук, В. Кузь, К. Левін, А. Макаренко, І. Мар'єнко, А. Мудрик, К. Чорна та ін.).

Особливо важливу роль у духовно-моральному вихованні учнів відіграє особистість педагога, чий духовний і моральний рівень дає змогу виховати гідну людину. У зв'язку з цим виникає необхідність пошуку нового фахівця, який зможе побудувати індивідуальну освітню програму, сприятиме формуванню компетентної, вільної, ініціативної, відповідальної людини.

Велику увагу до себе привертає тьюторська система освіти, яка зародилася в англійських університетах Кембриджа й Оксфорда, і успішно функціонує в наш час у провідних закладах освіти Англії, США, Японії, Німеччини, Франції, Фінляндії тощо. Сьогодні тьюторська система розглядається як аспект загальної проблеми модернізації освіти (Н. Дем'яненко, Л. Семеновська, Є. Колосова, Н. Рибалкіна), як спосіб гуманітаризації педагогічної діяльності (Т. Ковальова, М. Черемних, С. Мануйлова), як спосіб розвитку пізнавального інтересу (С. Дудчик).

На думку багатьох учених (А. Зоткін, Т. Ковальова, Н. Муха, І. Проскурівська, Г. Кавелті, Р. Дж. Марцано), досвід англійських педагогів в організації тьюторського супроводу заслуговує на пильну увагу. Аналіз науково-педагогічної літератури дає змогу говорити про те, що істотний внесок у розробку проблеми наукового осмислення категорії тьюторства зробили зарубіжні дослідники А. Белл, Г. Бієрс, К. Блекбурн, Д. Бушсел, Р. Веджері, Е. Гордон, Л. Дейві, Г. Кавелті, Ч. Кінгслі, Р. Дж. Марцано, Д. Макконнел, Дж. Міллер, М. Г. Мур,

Д. Палфрейман, Р. Пеппі, Д. Пікеринг, Дж. Поллак, Д. Раунтрі, С. Є. Римма-Кауфман, М. Сойбі, Е. Фінберг, Н. Фурбанк, В. Фьюеу, Л. Харас, Дж. Хеуітт, Г. Хорст, К. Хібберт, Д. Еллсон, Т. Ковальова, Є. Колосова, П. Щедровицький, Г. Ястребова, а також українські вчені А. Бойко, Н. Дем'яненко, Т. Лукіна, М. Голубєва, А. Жулківська, І. Семененко, Л. Семеновська, О. Літовка та інші.

Формулювання цілей статті. Мета статті – здійснити цілісний науковий аналіз проблеми становлення тьюторських практик у системі морального виховання студентів. Для реалізації мети необхідно виконати такі завдання: розкрити зміст і завдання морального виховання; обґрунтувати основні завдання тьюторів у системі морального виховання особистості; довести зростання актуальності тьюторства в умовах європейського вектору освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчальні заклади України здійснюють перехід від навчально-дисциплінарної моделі організації педагогічного процесу до моделі особистісно-розвивальної, за якої кожна молода особистість є творчою індивідуальністю. Для реалізації такого підходу до навчально-виховного процесу створюються принципово інші умови: заклади освіти розгортають свою діяльність у новому законодавчому просторі, відповідно до «Концепції національного виховання» (1994), Закону України «Про загальну середню освіту» (1999), «Концепції громадського виховання особистості в умовах розвитку української державності» (2000), «Національної доктрини розвитку освіти» (2002), Закону України «Про захист моралі» (2003), Рішення колегії МОН України (протокол № 8/1-2) «Про концептуальні засади вивчення в загальноосвітніх навчальних закладах предметів духовно-морального спрямування: етика, основи християнської етики, християнська етика в українській культурі» (2006), «Національної програми виховання дітей та учнівської молоді», «Національно-патріотичного виховання молоді» (2009), Указу Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки (2015)» та ін. У цьому контексті моральне виховання особистості учня в процесі навчання виступає важливим завданням, що постало перед сучасною школою. Оскільки в житті нашого суспільства настав час, коли необхідно усвідомити, що коли не буде розв'язана проблема розвитку й становлення високоморальної молоді, то про жодні перетворення в нашому реальному житті не може бути й мови.

Два інститути відіграють головну роль у процесі морального виховання особистості. Перший – це сім'я, де формується характер

дитини. Моральні стосунки, сформовані в сім'ї, позначаються на всьому її житті, на ставленні до суспільства, праці, інших людей. Другий – це навчальний заклад, метою якого є прагнення передати знання й культурні традиції, навчити розвиватися й збільшувати культурну спадщину. Усі учасники виховного процесу, насамперед батьки, учителі, мають усвідомлювати необхідність тісної взаємної співпраці. Практично неможливо знайти навчальний заклад, двері якого були б закриті для батьків і зацікавлених осіб. Адже чим більше знає педагог про життя дитини поза школою, тим краще він розуміє її потреби, тим ефективніше можна організувати освітній процес, спрямувати зусилля школи та сім'ї у сфері морального виховання. Без співпраці з дітьми, а значить, і з їхніми батьками, родичами, школа ніколи не стане для учнів школою радості, а навпаки, завжди буде залишатися чужою. Таке ставлення до проблеми дає змогу дійти висновку, що моральне виховання є важливою загальнонаціональною справою. Відповідальність за здійснення процесу морального виховання дітей поділена між школою і сім'єю.

На жаль, сучасний навчально-виховний процес більше спрямований на розвиток інтелектуальних здібностей, ніж на культуру та духовність. Проте зовнішній розвиток особистості повинен супроводжуватися її духовним і моральним відродженням. Не слід забувати слова Г. Сковороди: «Що може бути шкідливішим за людину, яка володіє знаннями найскладніших наук, але не має доброго серця?».

М. Левківський наголошував, що «загальноосвітня школа виступає важливим чинником відродження нації, виховання в молоді національної свідомості та гідності, активним засобом боротьби з національним нігілізмом, з проявами комплексу національної неповноцінності, відступництва від своєї нації». Школа має забезпечувати всебічний розвиток дитини як особистості, її нахилів, здібностей і талантів, трудову підготовку, професійне самовизначення, формування загальнолюдської моралі, засвоєння визначеного суспільними національно-культурними потребами обсягу знань про природу, людину, суспільство й виробництво, екологічне виховання й фізичне вдосконалення [7, с. 181].

Не можна не погодитися з висловлюванням В. Сухомлинського: «Світ вступає в століття людини і більше, ніж будь-коли, ми зобов'язані думати про те, що ми вкладаємо в душу особистості». Отже, найголовніше завдання українського суспільства та вітчизняної освіти – гідне виховання молодого покоління на засадах моральних, національних і патріотичних цінностей. У такому контексті культурна й освітня галузі нашої країни повинні керуватися

принципом «від людини розумної до людини духовної» й передбачати розвиток і становлення духовного світу людини. І. Бех твердить, що морально-духовна вихованість молоді особистості сьогодні – пріоритетна мета вітчизняної освітньої системи, для досягнення якої важливими є процес «морального виховання» й «моральні цінності» [3]. Давньоримський філософ Сенека писав: «Навчись спершу добрих правил моралі, а потім мудрості, бо без першої важко навчитися останньої».

Оскільки пріоритетними завданнями сучасних закладів освіти України є моральне виховання й відродження духовності молодого покоління, то важливо з'ясувати теоретико-методологічні засади морального виховання, що містять систему уявлень про «мораль» і «моральність». Згідно з тлумачним словником, мораль – це система норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та до суспільства, а моральність – відповідність поведінки людей нормам моралі [9]. П. Щербань трактує мораль як одну з форм суспільної свідомості, сукупність принципів, норм і правил, що регулюють поведінку людей [10, с. 92]. У педагогіці моральне виховання розглядається як цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість, почуття й поведінку вихованців для формування в них моральних якостей, що відповідають вимогам суспільної моралі.

Проблемі морального виховання належить виняткове місце серед усіх проблем навчального закладу, оскільки найголовніше його завдання – сформувати систему ставлень людини до світу й до самої себе в цьому світі, що й становить зміст морального виховання. Формування системи ставлень, адекватних нормам моралі, – це мета, предмет особливої турботи педагогів і кінцевий результат морального виховання.

У розв'язанні актуальних моральних проблем молодого покоління важливу роль відіграє система цінностей. Система цінностей – це сукупне поняття, яке вказує на значущість соціальних, культурних та індивідуальних явищ, що формують систему якостей і орієнтацій внутрішнього світу людини; вони визначають поведінку та свідомість особистості й впливають на її розвиток. Учені нарахували 1842 якості особистості, з яких 181 – моральні. На нашу думку, слід формувати не безліч окремих якостей, а систему найголовніших, таких, як гуманізм, колективізм, патріотизм, ставлення до праці, гідність. Вирішальне значення у формуванні характеру, системи цінностей і моральних якостей особистості мають умови виховання, життя, спілкування, діяльність і міжособистісні стосунки. У межах традиційного навчального процесу головною ланкою забезпечення високої ефективності

виховання є викладач. Сучасні реформи освіти вимагають розширення рольових функцій викладача, отже, з'являється необхідність у створенні нової педагогічної професії.

Тьюторство, запозичене з британської освіти, на сучасному етапі в Україні є інноваційним елементом. Відповідаючи на питання: чи може бути тьюторство сьогодні ресурсом розвитку освіти, Н. Рибалкіна пропонує розглянути історію університетів і тьюторства: «Якщо ми будемо мати перед очима приклад більш ніж семивікової історії тьюторства, то нам буде з чим порівнювати сучасну ситуацію, її труднощі й незрозумілі моменти з проблемами, які були в минулому» [8, с. 15–30]. Не можна не погодитися з професором А. Бойко стосовно того, що «у нашій країні тьюторство – професія, якої немає і яка вже є, і буде, з огляду на ситуацію в суспільстві, зменшення кількості студентів та учнів, кризи виховання» [4, с. 9].

Є багато варіантів визначення понять «тьютор» і «тьюторство». Пов'язано це з тим, як вважає А. Барбарига, що тьюторські заняття організовуються в різних університетах неоднаково [1, с. 97]. Найбільш поширеним серед них є розуміння тьюторства як технології індивідуалізації освіти, що передбачає створення реальних умов для входження кожного суб'єкта з його прагненнями й можливостями в процес навчання, як управління своєю власною освітньою траєкторією [4, с. 4].

У традиційному розумінні тьюторську систему розглядають як регулярні заняття невеликої групи студентів з викладачем-тьютором. Тьютором може бути аспірант, фахівець-практик або викладач навчального закладу. Для Великої Британії характерна така структура тьюторської системи: керівник занять (Director of Studies), який контролює процес навчання студентів; моральний наставник (Moral Tutor), який несе відповідальність за життя студента в університеті; тьютор (Tutor or Supervisor in Cambridge), який відповідає за навчання протягом навчального року. У деяких університетах, наприклад Оксфордському, ці три функції може виконувати одна й та сама особа.

Розглядаючи історію виникнення й розвитку тьюторства, варто звернутися до етимології слова «тьютор». В українську мову це слово прийшло з англійської та означає: «домашній учитель, репетитор, наставник, обов'язками якого є навчання та супровід учня» (шкіл.); «керівник групи студентів» (англ. ун-т), «молодший викладач вищого навчального закладу» (амер.), «опікун» (юр.). Для англійців тьютор – наставник, психолог, правознавець, друг і радник. Багато навчальних закладів Великобританії працюють за принципом

пансіону: дитина цілий тиждень перебуває в навчальному закладі й лише на вихідні їде до батьків. Тому лише з тьютором є змога обговорювати низку проблем, які виникають протягом тижня: як досягти кращих результатів у навчанні, як потоваришувати з однокласниками, як постояти за себе тощо.

Український тьютор за своїми функціями нагадує ментора, наставника, репетитора. Менторство – це традиція американської школи, заснована на індивідуальній роботі переважно молодшого викладацького складу (аспірантів, асистентів у вищому навчальному закладі) зі слухачами. Тьюторство – це традиція британської школи, заснована на індивідуальній роботі з вихованцями. Тьюторство допускає поряд з викладачами й участь випускників, які виявили здібності до наставництва. Варто пам'ятати, що тьютор – це історично сформована особлива педагогічна позиція, яка забезпечує розробку індивідуальних освітніх програм учнів і студентів та супроводжує процес індивідуальної освіти в школі, в університеті, у системі додаткової й безперервної освіти [5].

Наголосимо, що на початку головними функціями тьютора були виховні, але поступово пріоритет набували освітні, а сьогодні – знову виховні функції. Джон Локк, відомий англійський педагог XVII ст., говорив, що тьютор не лише забезпечує засвоєння учнем знань: «Завдання тьютор – розвинути потенційні можливості дитини, що підготувало б її до справи всього життя. Тьюторська освіта – це процес формування характеру, побудова складу розуму й тіла. Мета тьютор – не лише навчити дитину всього, що відомо, а виховати її в любові й повазі до знання».

А. Бойко вважає, що тьютор – це образ вихователя в широкому розумінні цього поняття, який веде шляхами мудрості. Тьютор своїми функціями подібний до куратора, проте сфера його діяльності значно ширша. До основних завдань тьютора, на думку дослідниці, належать: керівництво навчально-пізнавальною діяльністю студента; визначення можливостей та інтересів студентів; надання рекомендацій щодо особистісного становлення, організації самовиховання, формування способу життя, визначення особистісних перспектив; надання допомоги з певної навчальної дисципліни й у досягненні високого рейтингу; забезпечення обміну додатковою інформацією між суб'єктами [4, с. 9]. Зауважимо, що функції тьютора, на перший погляд, збігаються за змістом з функціями куратора, що спричиняє полеміку з приводу їх тотожності. Дійсно, навіть лексичне значення терміна «куратор» (від лат. *curator* – опікун) збігається з одним з визначень терміна «тьютор». Проте куратор – представник

факультету, викладач, який підпорядковується деканові. Тьютор – це помічник, консультант, організатор навчальної діяльності та середовища, який має можливість самостійно визначати свої освітні цілі й засоби, вибудовувати індивідуальну траєкторію навчання й виховання.

Г. Беспалова зазначає, що тьюторові властиві як традиційні функції вчителя, так і нові, пов'язані з принципово зміненими умовами організації навчального процесу. Тьютор виконує три основні функції – консультанта, що виявляється в інформуванні, наданні порад, інформаційній підтримці; менеджера, яка реалізується в керівництві й мотивації дітей, консультаціях з ними; фасилітатора, що виражається в налагодженні та підтримці інформаційних зв'язків і взаємодії між дітьми та іншими учасниками системи освіти, у врегулюванні різних проблем, подоланні конфліктів, адаптації школярів до нових форм навчання [2, с. 52].

Тьютори створюють доброзичливу, сприятливу атмосферу, завдяки якій вихованці почуваються комфортно й упевнено. Вони в будь-який час, у разі потреби, можуть зв'язатися з тьютором і отримати допомогу. Тому тьюторів у навчальних закладах Великобританії добирають за відповідними критеріями особистісних якостей і фахових знань (фахівці високого рівня, відповідальні, сумлінні, доброзичливі тощо) [12].

Ф. Доу та Д. Труман виділяють такі обов'язки тьютора: 1) керівництво групою тьюторантів і взаємодія в межах певної програми, обговорення основних питань лекцій, проведення тьюторських занять, розв'язання проблемних питань; 2) здійснення ретельної підготовки з вивчення матеріалу й розробка тем для дискусій, надання консультацій щодо матеріалів підручника чи посібника з курсу та інших навчально-методичних матеріалів; 3) тісна співпраця з іншими членами професорсько-викладацького складу; 4) створення сприятливої психологічної атмосфери для студентів; 5) підтримка справедливих, чесних і професійних стосунків зі студентами; 6) точність – приходити на тьюторські заняття в чітко встановлений час, оскільки заняття не можна скасовувати або переносити без серйозної на те причини; 7) обізнаність з усіма проблемами студентів, пов'язаних з їхнім здоров'ям і безпекою, питаннями матеріального становища й розв'язання їх з організатором курсу [11, с. 3–9].

Отже, тьютор – вільна педагогічна професія. Для тьютора важливо, щоб студент чи учень сам збагнув свій потенціал, місію, призначення в житті. Тьютор дбає, щоб вихованець міг усебічно розкрити самого себе й використати

якнайповніше свої можливості. Він допомагає студентів навчитися знаходити шляхи самостійного досягнення поставлених завдань. Він прагне спрямувати свого підопічного до свободи й самостійності, учить діяти ефективно й успішно, розширювати потребу в добрих справах, пробуджувати в серцях відповідальність за інших людей, учить бути небайдужими до зла, несправедливості. Емоційний комфорт, співпраця, творчість – ось складники процесу тьюторського супроводу.

Висновки. Моральне виховання – один з найважливіших напрямів всебічного розвитку особистості. Сьогодні, в умовах соціально-політичних, економічних змін, бурхливого розвитку науково-технічного прогресу, його завдання актуалізувалися. Для успішного їх

виконання в реаліях сьогодення слід шукати нові шляхи, умови, підходи, адже духовний рівень викладання – найбільш глибокий і складний. На наше переконання, одним зі шляхів поліпшення процесу морального виховання є залучення до навчально-виховного процесу тьюторів. Тому питання тьюторського супроводу в процесі морального виховання особистості на різних вікових етапах її розвитку, розробка нових форм, методів морального виховання в тьюторських практиках, створення науково-методичних рекомендацій з використання прогресивного англійського досвіду щодо становлення тьюторських практик у системі морального виховання студентів для впровадження його в систему освіти України потребують подальшої розробки.

Список використаних джерел

1. Барбарига А. А. Британские университеты / А. А. Барбарига. – М. : Высшая школа, 1979. – 127 с.
2. Беспалова Г. М. Тьюторское сопровождение: организационные формы и образовательные эффекты / Г. М. Беспалова // Директор школы. – 2007. – № 7. – 84 с.
3. Бех І. Виховання особистості: сходження до духовності: наук. видання / І. Бех. – К. : Либідь, 2006. – 272 с.
4. Бойко А. М. Тьюторство як засіб задоволення освітніх потреб особистості, країни і суспільства / А. М. Бойко // Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Полтава, 2010. – Вип. 1. – С. 4–12.
5. Габдулхаков В. Ф. Тьюторинг творческой деятельности: компоненты педагогической технологии: монографія / В. Ф. Габдулхаков. – М. : МОДЭК, 2013. – 250 с.
6. Дем'яненко Н. М. Система тьюторства: актуалізація ретродосвіду Великої Британії / Н. М. Дем'яненко // Зб. наук. праць Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2006. – Вип. 6(57). – С. 72–75.
7. Карпенчук С. Теорія і методика виховання: навч. посіб. / С. Карпенчук. – К. : Вища школа, 2005. – 342 с.
8. Рыбалкина Н. В. К истории тьюторства / Н. В. Рыбалкина // Тьюторство: концепции, технологии, опыт. Юбилейный сборник, посвященный 10-летию тьюторских конференций. – Томск : Принт, 2005. – 205 с.
9. Словник української мови: в 11 томах. – К. : Наукова думка, 1973. – С. 799.
10. Щербань П. Прикладна педагогіка: навч. метод. посіб. / П. Щербань. – К. : Вища шк., 2002. – 215 с.
11. Forster F. Tutoring and Demonstrating: A Handbook / F. Forster, D. Hounsell, S. Thompson. – Centre for Teaching, Learning and Assessment, University of Edinburgh, 1995. – 94 p.
12. Weimer M. Learner centered teaching: five key changes to practice / Maryellen Weimer. – John Wiley and Sons, Inc., USA. 2002. – 288 p.

Рецензент: Москальова Л.Ю. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Подпльота Світлана Володимирівна
karassweta@rambler.ru
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i18.1920>

Матеріал надійшов до редакції 01. 02. 2017 р.
Прийнято до друку 01. 03. 2017 р.

References

1. Barbariga, A. A. (1979). *British universities*. Moscow : Vysshaya shkola. [in Russian]
2. Bespalova, G. M. (2007). Tutorial support: Organizational forms and educational effects. *Direktor shkoly*, 7, 84. [in Russian]
3. Bekh, I. (2006). *Upbringing of personality: ascending to spirituality*. Lybid. [in Ukrainian]
4. Boiko, A. M. (2010). Tutoring as means to satisfy educational needs of personality, country and society. *Pedahohichni nauky*, Issue 1, 4–12. [in Ukrainian]
5. Gabdulhakov, V. F. (2013). *Tutoring of creative activity: the components of educational technology: a monograph*. Moscow : MODEK. [in Russian]
6. Demianenko, N. M. (2006). Tutorial system: activation of retro-experience of Great Britain. *Collection of research papers of Poltava V. G. Korolenko State Pedagogical University*, Issue 6 (57), 72–75. [in Ukrainian]
7. Karpenchuk, S. (2005). *Theory and methods of upbringing: study guide*. Kyiv : Vyshcha shkola. [in Ukrainian]
8. Rybalkina, N. V. (2005). *To the history of tutoring*. In: Tutoring: concepts, technologies, experience. Tomsk : Print. [in Russian]
9. Ukrainian dictionary: in 11 volumes (1973). Kyiv : Naukova dumka. [in Ukrainian]
10. Shcherban', P. (2002). *Applied Pedagogy: learning and methodical guide*. Kyiv : Vyshcha shk. [in Ukrainian]
11. Forster, F. (1995). *Tutoring and Demonstrating: A Handbook*. Centre for Teaching, Learning and Assessment : University of Edinburgh. [in English]
12. Weimer, M. (2002). *Learner centered teaching: five key changes to practice*. John Wiley and Sons Inc. USA. [in English]

Information about the author:

Podpliota Svitlana Volodymyrivna
karassweta@rambler.ru
Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i18.1920>

Received at the editorial office 01. 02. 2017.
Accepted for publishing 01. 03. 2017.